

MONIKA WÓJTOWICZ

Uniwersytet Opolski

**„Nielatwo być rodzicem” – prezentacja głównych
założeń programu skierowanego do rodziców
korzystających z pomocy Miejskiego Ośrodka
Pomocy Społecznej w Wałbrzychu**

“It is not easy to be a parent” – presentation of the main assumptions of the programme intended for the parents benefitting from the help of the Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (the City Social Services Centre) in Wałbrzych

Abstract: The parenting skills workshop named “It is not easy to be a parent” is an answer to the needs of parents, pedagogues, social workers, and *guardians*. The article is based on the author’s professional experience. Establishing effective communication with the parents who often feel lost and helpless, and presenting them with ways to bring up their children competently – how to listen to them, how to talk to them, how to set standards, how to support and help them in overcoming difficulties – are the basis of the presented workshops. The author presents the main assumptions of the programme as well as the expected results. Other important factors supporting the process of parents’ education, i.e. the diagnosis and identification of pedagogic problems, cooperation between institutions, motivational influence, and places and resources are also discussed.

Keywords: family, parenting skills, pedagogic problems, process of parents’ education

„Gdybym mogła od nowa wychowywać dziecko,
Częściej używałabym palca do malowania, a rzadziej do wytykania.
Mniej bym upominała, a bardziej dbała o bliski kontakt.
Zamiast patrzeć stale na zegarek, patrzyłabym na to, co robi.
Wiedziałabym mniej, lecz za to umiałabym okazać troskę.

Robilibyśmy więcej wycieczek i puszczali więcej latawców.
Przestałabym odgrywać poważną, a zaczęła poważnie się bawić.
Przebiegałabym więcej pól i obejrzała więcej gwiazd.
Rzadziej bym szarpała, a częściej przytulała.
Rzadziej byłabym nieugięta, a częściej wspierała.
Budowałabym najpierw poczucie własnej wartości, a dopiero potem dom.
Nie uczyłabym zamiłowania do władzy, lecz potęgi miłości.”
Diana Loomans „Full Esteem Ahead”

Tematyka współczesnej rodziny pozostaje w kręgu moich zainteresowań zarówno naukowych jak i zawodowych, wynikających ze specyfiki „smutnej codzienności”, w której często towarzyszę wałbrzyskim rodzinom – w których coraz więcej samotnych matek, coraz więcej ojców mierzących się z samotnym rodzicielstwem, coraz więcej drugich mam i tatusiów, coraz więcej rodzin zastępczych, rodzin żyjących „na odległość”, rodzin, w których występują konflikty, przemoc, ubóstwo, uzależnienia, niewydolność wychowawcza...

W oparciu o diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej miasta Wałbrzycha – zidentyfikowane zostały główne problemy społeczne mieszkańców. Obok bezrobocia, problemów związanych z niepełnosprawnością, zaburzeniami psychicznymi, problemów z uzależnieniami – istotne okazały się również problemy opiekuńczo-wychowawcze.

W odpowiedzi na zidentyfikowane problemy powstał Gminny System Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną, w skład którego wchodzi gminne i pozagminne instytucje.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Wałbrzychu jest jednostką budżetową gminy, wykonującą w jej imieniu zadania z zakresu pomocy społecznej. Dlatego też, pełni niewątpliwie rolę w tworzeniu gminnego systemu profilaktyki i opieki nad dzieckiem i rodziną oraz w istotny sposób odpowiada za jego funkcjonowanie.

Do głównych form współpracy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z rodzicami należą:

- regularne monitorowanie środowiska rodzinnego,
- doraźne interwencje w środowisku rodzinnym,
- indywidualne poradnictwo rodzinne,
- pedagogizacja i wsparcie rodziców.

Według Stanisława Kawuli – *pedagogizacja* jest działalnością zmierzającą do stałego wzbogacania potocznej wiedzy pedagogicznej rodziców o elementy naukowej wiedzy o wychowaniu dzieci i młodzieży. Jest

źródłem wiadomości o celach, zadaniach, treściach, metodach, środkach i uwarunkowaniach procesu wychowania zachodzącego w rodzinie, szkole.

Celem pedagogizacji rodziców jest:

- bezpośrednia i pośrednia pomoc rodzinom w ich oddziaływaniach wychowawczych dzięki podniesieniu stopnia ich refleksyjności,
- wzbogacenie świadomości pedagogicznej rodziców,
- kształcenie kultury pedagogicznej rodziców.

Podstawą do efektywnej współpracy z rodzicami jest wsparcie rodziny w odbudowywaniu prawidłowych relacji rodzinnych oraz we właściwym wypełnianiu ról społecznych przez jej członków. Wsparcie rodziny powinno być w miarę możliwości wczesne i mieć charakter profilaktyczny, ochronny. Priorytetem wspierania rodziny jest zapewnienie odpowiednich warunków rozwoju dzieci, młodzieży oraz kształtowania wartości i norm związanych z ich wychowaniem. Rodzina w pierwszej kolejności, powinna mieć możliwość samodzielnego zmierzenia się ze swoimi problemami, co pozwala zwiększyć jej szansę na właściwe funkcjonowanie w środowisku oraz stymuluje aktywność własną, wyzwala potencjał i pozwala na uczenie się nowych umiejętności. Udzielanie pomocy powinno doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin poprzez przewyciężanie trudnych sytuacji życiowych z wykorzystaniem własnych zasobów oraz zasobów środowiska. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej są zobowiązane do współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Zajęcia edukacyjno-warsztatowe dla rodziców „Niełatwo być rodzicem” opracowano na podstawie książek: Adele Faber i Elaine Mazlish *Jak mówić żeby dzieci nas słuchały, jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły* i Joanny Sakowskiej *Szkola dla rodziców i wychowawców*.

Program został tak skonstruowany, aby rodzic – pomimo że zobowiązany do współdziałania – zechciał sam w tym przedsięwzięciu uczestniczyć. Nie jest to zadanie łatwe. Świadczą o tym również odpowiedzi osób kierowanych na zajęcia, które na zadane pytanie:

Jakie są Pani/Pana oczekiwania względem prowadzonych zajęć „Niełatwo być rodzicem”, odpowiadają:

*„Nie mam oczekiwań,
Muszę tutaj przychodzić,
To dla mnie strata czasu,
Moje dzieci są grzeczne,
Moim dzieciom już nic nie pomoże,
Pracownik socjalny mnie zmusił,*

Znam wiele osób, które sobie nie radzą i nikt ich do niczego nie zmusza, Przychodzę, gdyż otrzymuję zasilek, Kurator mnie tutaj pokierował”.

Aby współpraca z rodzicami była efektywna – konieczne jest odpowiednie ich zmotywowanie. W przypadku pracy z rodzicami – bardzo często spotykamy się z oczekiwaniami dotyczącymi chęci natychmiastowej zmiany swoich dzieci. I tutaj rodzice spotykają się z pierwszymi założeniami programu, które mówią, że aby zmienić zachowanie dziecka, trzeba najpierw zmienić swój sposób działania.

W trakcie indywidualnych spotkań poprzedzających udział w grupie – pracujemy nad odpowiednią motywacją rodzica, która powinna przejawiać się w gotowości, chęci i zdolności do zmiany.

Główny cel zajęć: to pedagogizacja i wsparcie rodziców oraz przywrócenie prawidłowej funkcji rodziny.

Cele szczegółowe prowadzonych zajęć to: pomoc w odnajdowaniu zasobów rodziców, wzmacnianie poczucie radzenia sobie w roli rodzica, kształtowanie odpowiednich metod wychowawczych, kształtowanie umiejętności prawidłowej komunikacji, kształtowanie zdolności rozwiązywania problemów i konfliktów, zapoznanie z zagrożeniami rodziny, wzmocnienie umiejętności stawiania granic i poszanowania granic drugiej osoby, zapoznanie ze skutkami kar cielesnych.

Zajęcia odbywają się jeden raz w tygodniu i trwają dwie godziny zegarowe. Cykl zajęć składa się z dwunastu spotkań. Rekrutacja osób do udziału w zajęciach odbywa się przede wszystkim poprzez: pracowników socjalnych, kuratorów sądowych, nauczycieli.

Schemat prowadzonych zajęć wygląda w następujący sposób:

- Krótka rundka na rozpoczęcie zajęć: „z czym przychodzisz, co teraz czujesz”?
- Omówienie tego, co wydarzyło się w domu, w rodzinie podczas całego tygodnia. Omówienie zadania zrealizowanego jako praca domowa.
- Realizacja tematu przewidzianego na dane spotkanie.
- Zadanie pracy do domu.
- Zakończenie – rundka – co było dla mnie ważne, co mnie poruszyło?

Każdorazowo zajęcia prowadzone są metodami aktywnymi – tj. rundka, burza mózgów, psychodrama, praca w grupkach. Cykl zajęć poprzedzony jest kontraktem grupowym. Treści przekazywane są uczestnikom podczas miniedukacji, umiejętności – doskonalone podczas zajęć warsztatowych. Spotkania skoncentrowane są na wymianie własnych doświadczeń, poprzez

które, rodzice wzajemnie wypracowują rozwiązania zmierzające do poprawy relacji ze swoimi dziećmi. Doskonalenie umiejętności wychowawczych odbywa się poprzez zaangażowanie i aktywne uczestnictwo w zajęciach. Udział w zajęciach wyzwala w rodzicach wiele emocji i wzruszeń. Bardzo często uczestnicy odkrywają istotne rzeczy, których wcześniej nie dostrzegali.

Baza lokalowa oraz zaplecze, jakim dysponujemy pozwala każdorazowo, kiedy tylko pojawią się potrzeby – skorzystać z prowadzonych specjalnie dla rodziców technik terapeutycznych, relaksacyjnych umożliwiających odreagowanie nieprzyjemnych emocji. Dużym udogodnieniem jest również możliwość przychodzenia na zajęcia wraz ze swoimi pociechami, które trafiają pod troskliwą opiekę wolontariuszy bądź też odnajdują swoje miejsce w środowiskowej świetlicy opiekuńczo-wychowawczej.

Zakładane rezultaty zajęć „Niełatwo być rodzicem” to przede wszystkim:

- udzielenie wsparcia rodzicom,
- integracja rodziców,
- odnalezienie przez rodziców własnych zasobów,
- poprawa umiejętności wychowawczych rodziców,
- przekazanie informacji na temat: zagrożeń rodziny, prawidłowej komunikacji, stawiania i respektowania granic, pochwał, wychowania bez klapsa,
- zdobycie przez rodziców umiejętności rozwiązywania konfliktów,
- ukończenie zajęć przez 90% uczestników grupy,
- utworzenie grupy wsparcia dla rodziców.

Zajęcia edukacyjno-warsztatowe „Niełatwo być rodzicem” – opierają się na teorii percepcji środowiska rodzinnego Freda Streita.

Na zakończenie cyklu zajęć, wszyscy uczestnicy wypełniają ankietę ewaluacyjną – składającą się z pięciu pytań:

- Jak Pan/Pani ocenia treści merytoryczne przekazane podczas warsztatów „Niełatwo być rodzicem” w skali 1–5?
- Jak Pan/Pani ocenia przydatność zdobytych wiadomości w skali 1–5?
- Jak Pan/Pani ocenia przydatność zdobytych umiejętności w skali 1–5?
- Z jakiego zakresu chciałby Pan/Pani poszerzać swoją wiedzę?
- Dodatkowe uwagi i refleksje własne uczestników.

Wnioski i spostrzeżenia:

Uczestnicy wysoko ocenili merytoryczny zakres przekazywanych treści oraz przydatność zdobytych wiadomości i umiejętności. Pragną poszerzać

swoje umiejętności wychowawcze. Świadczą o tym również przedstawione przez nich uwagi refleksyjne:

- *zajęcia bardzo mi pomogły w zrozumieniu własnych błędów,*
- *lepiej poznałam siebie,*
- *nauczyłam się mówić o swoich problemach,*
- *nie stosuję klapsów,*
- *zaczęłam słuchać ze zrozumieniem swoje dziecko,*
- *więcej czasu spędzam z dziećmi,*
- *zaczęłam akceptować emocje moich dzieci,*
- *poznałam problemy innych,*
- *pogłębiłam swoją wiedzę,*
- *zajęcia były interesujące,*
- *bardzo miła atmosfera zajęć,*
- *dobrze by było, aby mężowie też uczestniczyli w zajęciach,*
- *opowiem o tych zajęciach znajomym.*

Bibliografia

- Chymuk M., Topy D. (red.), *Edukacja prorodzinna*, Wyd. Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2000.
- Faber A., Mazlish E., *Jak mówić, żeby dzieci nas słuchały – jak słuchać, żeby dzieci do nas mówiły*, Wyd. Media Rodzina, Poznań 2010.
- Gordon T., *Wychowanie bez porażek*, Instytut Wydawniczy PAX, Warszawa 2007.
- Janke A.W. (red.), *Pedagogika rodziny na progu XXI w: rozwój, przedmiot, obszary refleksji i badań*, Wyd. Akapit, Toruń 2008.
- Kawula S., *Kształty rodziny współczesnej: Szkice familologiczne*, Wyd. Adam Marszałek, Toruń 2006.
- Plopa M., *Psychologia rodziny: teoria i badania*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2007.
- Sakowska J., *Szkoła dla rodziców i wychowawców*, Centrum Metodyczne Pomocy Psychologicznej MEN, Warszawa 1999.
- Tyszka Z. (red.), *Współczesne rodziny polskie: ich stan i kierunek przemian*, Wyd. Naukowe UAM, Poznań 2001.